

דדו וגולדה: דיין התנגד - היא אישרה - מי צדק?

(המשך מעמוד 11)

ראשיהממשלה קיבלה ב־9.05 את דעת דיין, וב־9.25 את דעת דדו. היתה רדושה גאוניות של ניסוח כדאי להביא עובדות אלה בצורה המעלה על נס את גולדה ודיין (שהכריעו הכרעות הפוכות זו מזו) והי מנגה את דדו (שהכרעתו נתקבלה עליידי גולדה, בניגוד לדיין).

כדי להצדיק (ואכן, לתרץ!) את החלטת דיין לעכב את גיוסו של חלק מכוותר המילואים, אומר הדו"ח: „את תוספת גיוסו של כוח זה רצה שר-הביטחון לעכב, כדי ששום חדינה ידיוותית לא תוכל להאשים את ישראל שהיא גומה להתלקחות בדרך של הסלמה, כי בזה עלולה היתה ישראל להיפגע בנושאי-הצטיידות חיוניים. זה היה נימוק מדיני מובהק, שאפשר להסכים לו או להתנגד לו, אבל בוודאי אין לבטלו כנימוק מופרך.“

זהו ניסוח אלגנטי מאוד. הוא מעורר את השאלות הבאות:

- מגיין לוועדה שנימוק זה בכלל עלה בשעת הדיונים, ולא הומצא עליידי דיין לאחר-מעשה, כדי להסביר איכשהו עמדה שהיתה חסרת-אחריות וקלת-דעת מאין כמות?
- על סמך מה אומרת הוועדה שנימוק זה „בוודאי אין לבטלו כניי מוק מופרך“? ההיגיון הפשוט אומר שהוא היה לא רק מופרך, אלא פשוט אידיוטי.

באותו רגע כבר ידע דיין בביטחון שהמילחמה עומדת לפרוץ באותו יום, שמאסות אדירות של כוחות מצריים וסוריים ניצבים במערך התקפי — וכעבור שעות ספורות נסתבר הדבר לעולם כולו, וגם לארצות-הברית. איזה הבדל יכול היה לגבי ניסוח וקסינוגרי, בין גיוס חלקי לבין גיוס מלא של כוחות-המילואים?

● ארבעה עמודים לפנייכן מבטל הדו"ח בלעג את טענתו של גורודיש, הדומה מאוד לטענת דיין, „את ההוראה האומללה שלא לפרוס את השיריון כראוי בעוד מועד נימק האלוף גונן לפנינו בחשש שלא לגרום לעצבנות האוייב, אשר היתה עלולה לדרדד את המצב עד לפתיחת אש בלתי-יוזמה מראש... חששות אלה לא הצדיקו, לדעתנו, בשום אופן את דחיית הפריסה...“

מלים כדורבנות, נגד האלוף, „בשום אופן“ אין להצדיק את הדחייה בפריסת הכוחות — אך בהחלט יש להצדיק את דחיית גיוס הכוחות עליידי דיין, בנימוק דומה. לגבי גורודיש: „אין זה ברור מאיזה מקור שאב את ההגבלה הזאת. לגבי דיין: הוועדה לא ניסתה כלל לברר מאיזה מקור שאב את הנימוק שהיה נזק מדיני בגיוס מלא. מוזר, מוזר, מוזר.“

שעה שש בערב

לא פחות מוזרה העובדה שאין הדו"ח מעלה כלל נקודה מכרעת אחרת. או שהוועדה כלל לא ידעה עליה, או שסברה כי היא בלתי-חשובה.

בישיבת הממשלה שנכתסה באותו יום, יום-הכיפורים, בשעה 12 בצהריים מסר דיין שההתקפה הערבית עומדת להתחיל בשעה 18.00.

(לא ברור על סמך מה אמר זאת. נדמה לי שהידיעה, שהפכה את פתיחת המיל"חמה „לדרגה של ודאות“, לא הזכירה את השעה המדוייקת, אלא רק שההתקפה תבוא לפני שקיעת השמש. הבדל קטן, אך מכריע.)

באותה ישיבה שאד אשר יעקוב שימשון שפירא מה יקרה אם יתקיימו הערכים לפני השעה שש בערב. על כך ענה דיין שננקמו אמצעים גם למיקרה זה.

נראה שהוועדה לא בדקה את כל הנושא הזה. היא מבטלת כלאחר-יד את טענת גורודיש, שהחלט לפרוס את כוחותיו רק לקראת השעה היעודה להתקפה (כלומר: לקראת שש בערב). ולשמשו כך לא היו הכוחות פרוסים כראוי בשעה שהחלה המיל"חמה למעשה (לפני שתיים בצהריים). אולם הוועדה אינה אומרת אם הוזהרו אלופי הפיקוד שהמילחמה יכולה להיפתח גם לפני שעת-השירון המשווערת. אם לא — מי אחראי לכך?

ברור שבניגוד למילים המרגיעות שדיין, שנאמרו בקלות-ידעת שכי

זאת, לא היה הרמטכ"ל מודע לאפשרות שהמילחמה עלולה לפרוץ בצהריים.

שכן אחרת לא היה מוזן אליו את אלופי-הפיקוד בשעה זו (בפעם השנייה באותו יום). הזמנה זו עזרה לפרוק את מתח הכוננות בפיקודים, ולחזק את הוודאות ששום דבר לא יקרה לפני הערב. (בשעה שנפתחה ההתקפה הערבית, עוד לא הספיקו האלוף פים לחזור לפיקודיהם.)

את כל פרק הגיוס כולו מסכם הדו"ח בפסוק חלק: „שקלנו בכובד-ראש את כל הדברים שפירטנו לעיל, והגענו לכלל מסקנה שלפי אמת-המידה של התנהגות סבירה הנדרשת מן הנושא בתפקיד שר-הביטחון, לא היה השר חייב להורות על אמצעי-זהירות נוספים או שונים מאלה שהוצעו לו על-ידי המטה הכללי של צה"ל, על פי הערכה וייעוץ משותפים של ראש-אמ"ן וראש המטה הכללי.“

הניסוח מלמד שהוועדה עצמה הרגישה כי קביעה זו אינה אמינה, כשהיא מת-ייחסת למשה דיין. לכן נעלם כאן דיין כליל, ובמקומו בא שוב אברהם ורדיגר: „הת-נהגות סבירה הנדרשת מן הנושא בתפקיד שר-הביטחון.“

אני מרשה לעצמי לקבוע, לאור מימצאי הוועדה עצמה, כי לפי אמת המידה של התנהגות שנדרשה ממושה דיין, כמי שהיה מפקד ראשי אופרטיבי של צה"ל למעשה, היתה זו התנהגות בלתי-סבירה, קלת-ידעת, חסרת-אחריות כלפי המדינה וכלפי חיי בניה. בקיצור: התנהגות המחייבת את היעלמו מן הבמה הציבורית.

הדחליל הנוראי

אלם אחריותו של דיין לאסון אינה מצטמצמת בכך. מעבר לאחריותו המי-ניסטראלית, וגם מעבר לאחריותו כמפקד אופרטיבי, מודקרת אחריותו לעיצוב הלך-הדרך שאיפשר את כל ההשתלשלות הטראגית של העניינים.

לאורך כל הדו"ח שזור דחליל נוראי בשם „הקונצפציה“.

(איני יודע במה שונה „קונצפציה“ לועזית מה„תפיסה“ העברית הפשוטה. הגם שזו אינה מרשימה כה רב.) הקונצפציה האמורה היא של אמ"ן, והיא מגודרת עליידי הוועדה כך: „(א) לא תצא מצרים למילחמה נגד ישראל, אלא אם תבטיח לעצמה תחילה יכולת אווירית לתקוף את ישראל בעומק, ובמיוחד את שדות-התעופה העיקריים של ישראל, כדי לשתק את חיל-האוויר הישראלי; (ב) טוריה לא תצא להתקפה-רבתית על ישראל אלא בעת ובעונה אחת עם מצריים.“

תפיסה זו הועלתה, לדעת הוועדה, לדרגת פרה קדושה, והיא שהביאה את אמ"ן ואת הרמטכ"ל לכך שיתעלמו מכל האזהרות וההתרעות שהצטברו על השולחן לקראת יום-הכיפורים.

מאחר שזהו עניין מודיעיני-צבאי, אין הוא נוגע לשר-הביטחון, שהוא איש פוליטי, אלא רק לדרגים הצבאיים. הדחליל הנוראי של „הקונצפציה“ משמש, אפוא, להסתת-הדעת ממש דיין.

עם כל הכבוד לוועדה, זוהי שטות גמורה.

השאלה באילו תנאים תצא מצריים למילחמה נגד ישראל אינה שאלה צבאית-טכנית, הכפופה לשיקולים צבאיים-טכניים בלבד. זוהי ראשית כל שאלה פוליטית, הכפופה לשיקולים פוליטיים.

שוב מדינה אינה פותחת במילחמה על פי החלטת הרמטכ"ל או ראש אג"ם שלה. על פתיחת המילחמה מחליטה הרשות המדינית, וכי נגד עיניה עומדים קודמים שיקולים פוליטיים. השיקולים הצבאיים-הטכניים הם רק מרכיב אחד בחשבון הכולל.

וממלא — הערכת הסיכויים לפתיחת המילחמה עליידי האוייב אינה עניינו של איש-צבא, האמון על שיקולים צבאיים. רק אדם פוליטי, המצוי במציאות הפוליטית והאמון על הבעיות וההערכות הפוליטיות-של היריב, יכול לפתח תפיסה כוללת לגבי כוונותיו של הצד השני.

וכך אמנם היה.

איולת גמורה היא להניח שקומץ קציני-מודיעין והרמטכ"ל הם האנשים היחידים, או אף העיקריים, הקובעים אם יש בכוחנו מצריים לתקוף או לא. זהו תפקידה של הממשלה, ובמיוחד של ראש-הממשלה, שר-הביטחון ושר-החוק, מפני שרק הם מסו-גלים להקיף את המידע המדיני הדרוש להערכה הנכונה. אילו אמנם הושאר תפקיד זה בידי הקצינים, היה זה בלבד מהווה הרשעה כה נוראה של הממשלה, שהיו צריכים לטאטא אותה מן הבמה מייד.

אבל מוכן שזה לא היה כך. וכתארה את המצב באופן זה, הגיעה הוועדה לעיוות העיקרי שלה.

הוועדה עצמה מוכיחה, מבלי-משום, כי תיאור זה הוא כוזב. בספרה שדיין הזכיר את הרמטכ"ל בחודש מאי. על סמך מה הוזכר? על סמך „קונצפציה“ של המודיעין הצבאי או על סמך המידע המדיני וההערכות המדיניות של הממשלה? התשובה ברורה מאליה. ההערכה היתה מדינית.

הסא"ל הוא דיקטטור

השאלה שלא נשאלה עליידי הוועדה בדו"ח שלה, היא: האם בסוף ספטמבר ובראשית אוקטובר 1973 היתה סבירות מדינית לכך שמצרים וסוריה יפתחו במילחמה?

התשובה היא: כן.

אם היתה סבירות מדינית, מי היה צריך לתרגם אותה להחלטות צבאיות? התשובה היא: שר-הביטחון. לשם כך הוא קיים.

איני מדבר כחכם-לאחר-מעשה. כאלה יש כיום רבים במדינה. במשך כל שנת 1973 הזהרתי את הממשלה בפומבי, מעל בימת הכנסת ומעל עמודי שבוועון זה, כי הולכת וגוברת הסבירות שהמצרים יפתחו במילחמה. הגעתי למסקנה זו בעיקבות מגעים עם אישים ערביים (בין השאר בועידת בולגריה). ניתוח מצבו של המישטר הקיים במצרים, ניתוח תפיסתו המדינית של מישטר זה, ועוד.

אמרתי בכנסת — ולא פעם בנוכחות מושה דיין וגולדה מאיר — שמצרים תפתח במילחמה גם אם מוכיחות לה מראש מפדה צבאית מוחצת, וזאת כרי לשים קץ לקיפאון המדיני הפועל דרעיתה, להכריח את המעצמות הגדולות להתערב, ולהביא לדין כפיות פיתרון על ישראל.

זאת היתה הערכה מדינית. אילו ידעתי על „הקונצפציה“ של אמ"ן, הייתי אומר שהיא בלתי-רלוונטית לחלוטין. היא היתה יכולה להיות לעניין, אילו היתה מגמת המצרים לנצח במילחמה. אך מאחר שמגמתם העיקרית לא היתה לנחול ניצחון צבאי, שהם עצמם לא האמינו בו, אלא לגרום לתוצאות מדיניות — פשוט לא היה חשוב אם יש או אין לה היכולת לתקוף שדות-תעופה של ישראל בעומק.

איני מאשים את דיין רשות על שלא שיען לזאחרות. אני מאשים אותם על כך שלא הגיעו למסקנה על בעצמם.

בלקט המודיעיני שהוצא ביום ה-5 באוקטובר בשעה 13.15, 24 שעות ו-40 דקות לפני שנפתחה המילחמה, הופיעה — כדברי הוועדה — „רשימה ארוכה של סימנים שהעידו על ההכנות להתקפות של מצרים.“

בסוף הפרק הזה של הלקט הוסיף סגן-אלוף יונה בנדמן, ראש ענף מצרים במחלקת המחקר של אמ"ן, את הפסוק הבא: „למרות שעצם תפיסת מערך-החירום בחזית התע-לה טומן בחובו לכאורה סימנים מעידים ליוזמה התקפית, הרי לפי מיטב הערכתנו לא חל שום שינוי בהערכת המצרים את יחסי-הכוחות בינם לבין כוחות צה"ל. אי-לכך, הסבירות שהמצרים מתכוונים לחדש את הלחימה היא מנוכה.“